

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Samlinger

til

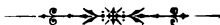
Jydsk Historie og Topografi.

~~~~~  
2. Række. 1. Bind.  
~~~~~

Udgivet

af

det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Aalborg.

Marinus M. Schultz's Forlag.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1886—88.

Historiske Efterretninger om Udtørringen af Gaardbo Sø i Raabjerg Sogn, Hjørring Amt.

Af A. Peter Gaardboe.

Ved lidt Eftertanke og Opmærksomhed vil man let kunne se, hvorledes de fleste Egne i Tidernes Løb have skiftet og endnu skifte Udscende. Søerne udtørres, Moserne opdyrkes og bebygges, Skovene forsvinde, og forsaavidt disse Forandringer ikke bevirkes af Menneskene, udretter Naturen det ved sin egen Kraft, og da Mange nu til Dags have Sands for vore Fortidsminder og man savner Oplysninger om, til hvilke Tider de væsentligste Forandringer paa Jordens Overflade ere indtrufne, turde det vel nok være Umagen værd nu at samle og overlevere til Efterslægten saa mange saadanne historiske Efterretninger som muligt.

I de flere forskjellige Kilder (Gehejmearkivet, Kongerigets Arkiv, Herregaardsarkiver og gamle Tingbøger), jeg ved Affattelsen af mine historisk-topografiske Arbejder angaaende det nordlige Vendsyssel har afbenyttet, har jeg først funden Gaardbo Sø nævnt i et Sandemændsbrev i N. Elkjærs Arkiv af 24. Januar 1479, paa hvilket blev begjært »Fylding«¹⁾ ved et Tingsvidne paa Horns Herreds Ting den 21. Juli 1595.

¹⁾ Fyldingsmænd (ogsaa blot Fylding) kaldtes i det gamle danske Lovsprog de Mænd, »der først skulde afgjøre, om en Sag hørte under Sandemænds eller Nævningers Kjendelse, inden disse afsagde Dommen«. — Jvfr. Thord Degns Art. C. 24, 28. og Rosenvinges Anm. S. 520. J. E. Larsen i Jur. Tidsskr. XIV. 11. 32.

Af det nævnte Sandemændsbrev sees, at Gaardbo Sø for omtrent 400 Aar siden har naaet helt op til Gaarden Slynge i Tversted Sogn, og har saa selvfølgelig samtidig Søvkrog, Kylløbæk og Hvidemose Moser samt Gaardbogaardenes nævrende Marker og Lyngheden i Sydvest for Søndergaardbo været Søbund, hvilket ogsaa med Hensyn paa Niveauforholdene, har været Tilfældet saavel med de gamle saakaldte Tversted Enge langs med vestre Side af Søen og Nors Aa som ogsaa med Raabjerg Sogns »Søndre Enge« mod østre Side af samme Aa.

I Forsommeren 1880 kom Entreprenør Hansen (som Aaret i Forvejen havde opført Havnemolen ved Hirtshals) til Raabjerg Sogn for at prøve, om der kunde opnaaes Overenskomst med vedkommende Lodsejere om Udtørring af Gaardbo Sø, og det lykkedes ham ogsaa at komme til Akkort med dem saaledes, at samtlige Lodsejere overlode Hansen Søbunden med Undtagelse af 300 Al. fra Vandkanten lige ud for hver tilstødende Jordlod efter dens Brede, og var Hansen saa forpligtet til at besørge Søen udtørret uden nogen Bekostning for Lodsejerne. Søarealet, Hansen saaledes kom i Besiddelse af, og som udelukkende var frugtbar Dyndbund, udgjorde omtrent 400 Tdr. Land, hvorhos bemærkes, at af de nævnte 300 Al., der tilfaldt Lodsejerne, var en Del i de fleste Lodder Sandbund. Allerede samme Efteraar var Hansen færdig med de forberedende Arbejder, Opmaaling, Korttegning og Nivelering o. s. v., til Søens Udtørring; men da hertil behøvedes en ikke ubetydelig Kapital, og Hansen var uden Formue, maatte han se sig om efter en Pengemand, til hvem han kunde afhænde sin til Søens Udtørring erhvervede Rettighed, som blev godkjendt og Udtørringen tilladt ved den Landvæsen-commissionsforretning, som desangaaende blev afholdt i Aalbæk den 4de November 1880. Det lykkedes Hansen at sælge den nævnte Rettighed til den lige saa energiske som praktiske Entreprenør Jørgen W. Larsen i Kjøbenhavn, med hvem Handelen blev afsluttet den 25de Januar 1881. Næste Foraar blev der under Ledelse af Forvalter A. Ludvigsen taget fat paa Udgravningen af Søen, omkring hvilken der først blev gravet en 7 Alen bred Kanal, hvori Vandet af Nors Aa og de øvrige til Søen flydende Vandløb skulde optages. Dernæst paabegyndtes Udvidelsen og Fordybningen af Knasborg Aa, hvori Vandet fra Søen skulde aflødes. Ved Forvalter Lud

vigsens sjældne Energi, forenet med en mangeaarig Praxis og begunstiget af den milde Vinter i 1881 og 82, vare disse Arbejder saa vidt fremmede, at Søen kunde lægges tør i April 1882, i hvilken Maaned Besaaingen ogsaa blev paabegyndt, og lykkedes denne saa godt, at der samme Sommer høstedes over 1000 Læs Hø; men Søbundens sjældne Frugtbarhed viste sig dog først i Sommeren 1883, da der (i begge Slet) avledes over 5000 Læs godt Hø. I de sidste 2 Aar er der i en Del af Søbunden bleven dyrket Havre og Rodfrugter, som ogsaa have givet et rigt Udbytte, og da den flere Alen dybe, frugtbare Dyndbund har Ler-Underlag, vil den utvivlsomt, naar den er bleven tilstrækkelig udtørret, kunne blive fortrinlig Markjord.

I denne golde Egn med sine sandede Markjorder var Udtørringen af Gaardbo Sø et stort Gode for Raabjerg Sogn og den østlige Del af Tversted Sogn formedelst den lettere Adgang til at erholde Hø. En stor Del af Græsset er hidtil bleven solgt paa Roden, og Høet af Resten bliver med en amerikansk Pressemaskine, som drives med Dampkraft, lavet i Baller, som sælges vidt om Land og leveres i Frederikshavn.

Foruden den store Betydning i landøkonomisk Henseende har dette Foretagende ogsaa allerede været og vil endnu i en længere Aarrække blive et stort Gode ved den reelle Fortjeneste, det har medført for den arbejdende Klasse, som er ilde stædt i denne Egn, hvor der ikke findes hverken Herregaarde eller større Bøndergaarde.

Den af Sandflugt ødelagte gamle Gaardbogaard, som eksisterede i det 17de Aarhundrede¹⁾, er nu bleven »opkaldt«, idet Hr. Jørg. W. Larsen har søgt og erholdt Bevilling til, at hans Ejendomme, den udtørrede Gaardbo Sø og de af ham købte 2de Gaardbogaarde, herefter skulle benævnes Gaardbogaard. Gaardbo nævnes, saavidt vides, første Gang 1335 i et Mageskifte mellem Vrejlev Kloster og Henrik Nielsen Gyldenstjerne²⁾.

De Bygninger, en Lade, 2 Staldlængder og en Forvalterbolig, som allerede ere opførte paa den ny Gaardbogaard, ligge umiddelbart op til den saakaldte »gamle Søbrink« (Søbred),

¹⁾ Saml. t. jydsk Hist. 3. B. S. 51.

²⁾ Suhms Danm. Hist. XII., 265.

som indtil 1852 dannede Østkysten af Søen, som da indeholdt omtr. 1400 Tdr. Land og var henved 2 Mil i Omkreds.

Søbunden er allerede saa tør, at der nu (1887) er besaaet over 50 Tdr. Land deraf med Hvede, Rug, Havre og Rodfrugter, som trives fortrinligt.

Af Lyngheden østen og norden om den nybyggede Gaardbogaard ere circa 40 Tdr. Land beplantede med Bjergfyr, som voxer ualmindelig godt, og Resten, paa nordre Side af Afløbskanalen, agtes beplantet med samme nøjsomme Træsart i næste Foraar.

I Løbet af en Snæs Aar vil den flot byggede Gaardbogaard blive en af de bedste Landejendomme i det nordlige Vendsyssel og en Prydelse for denne af Naturen ellers saa stedmoderlig behandlede Egn.

Forøvrigt henvises til min Beskrivelse af Gaardbo Sø i I. B. af Samlinger til jydsk Historie og Topografi.

